

URBÁN BALÁZS

Kezdetek és végek

■ GARCÍA MÁRQUEZ-SCHWAJDA: SZÁZ ÉV MAGÁNY ■

Ha versenyt rendeznének a világirodalom legkevésbé színpadra adaptálható regénye címért, García Márquez remeke minden bizonnyal az élbolyban végezne. A több emberöltőn átívelő, mitikus-szimbolikus, az emberiség történetét egy család sorsán át megérző, csodákkal teli, ám lefegyverző egyszerűséggel elmesélt történet nem dús cselekménye vagy színpadon aligha megjeleníthető látványos elemei miatt állítható nehezen színre, hanem alapvetően epikai természete, az egyszerűség mögött előbújó számos asszociáció és ezek összekapcsolása, a narráció kiemelt fontossága okán.

Amikor Schwajda György úgy egy évtizeddel ezelőtt a Pesti Színházban tartott bemutatóra elkészítette adaptációját, kellemes meglepetéssel szolgált: a szöveget ugyanis érezhetően nem pusztán a jól sikerült előadás tette érvényessé. Schwajdának sikerült átmennie a regény világát a színpadra: maga a történet erősen redukálódott ugyan, vesztett egyetemeségéből, mitikus-szimbolikus jellegéből, erotikus töltéséből, szerepek és cselekményszálak, asszociációs kapcsolatok kihullottak, de létrejött egy motívumokból finoman építkező, a történet lényegét magába sűrítő, annak atmoszféráját és egyszerű módon kifejtett komplexitását megőrző szerkezet. Legjellemzőbb talán az, ahogy a narrációt megoldotta: kiemelte Ursula (természetesen a regényben is központi szerepű) figuráját, s a történetet az ő vissza-

emlékezéseként keltette életre. Ezzel áthidalta számos dramaturgiai problémát, s megteremtett egy finoman stilizált, el-emelt színpadi nyelvet; hiszen a fiatal Ursulát is értelemszerűen az idős asszonyt megszemélyesítő színésznőnek kell eljátszania. (Ugyanakkor az adaptáció során Pilar alakja háttérbe szorult, megbontva ezzel a történet anya-ágyas archetipusok egyensúlyára épülő szerkezetét.) Schwajda darabjának különösen az első fele gördülékeny, pontosan sűrített és atmoszferikus, a második részén mintha némi kapkodás tükröződne: ki nem bontott sorsú figurák jönnek a színpadra, inkább illusztrálva, mint megjelenítve a Buendia család további sarjainak sorsát, némiképp feladva ezzel a korábban következetes sűrítést. A mű egésze azonban megáll a saját lábán: a regény világának egy sze-

Podlovics Lajos (Kis Arcadio), Tatár Gabriella (Visitación), Kalmár Zsuzsa (Amaranta), Kaszás Gergő (Aureliano), Bozó Andrea (Rebecca) és Csendes László (José Arcadio Buendía)

letét meggyőzően eleveníti meg Schwajda munkája.

Kicsit talán furcsa is, hogy a szöveg mégsem vált színházaink sűrűn játszott repertoárdarabjává. Hiszen igényes munka, mely több remek szerepet tartalmaz, s ugyanakkor vélhetően a közönség részéről is érdeklődésre tarthat számot. Talán nem véletlen, hogy Csizmadia Tibor most ráta-lált a szövegre, amely a vezetésének elmúlt másfél évadjá alatt egyre inkább igényes népszínházzá formálódni látszó egri Gárdonyi Géza Színház repertoárjába igen jól illik. Az egri változat különösebb meglepetést nem kelt: professzionálisan lebonyolított (bár helyenként tempógondokkal küzdő), pasztellszínekből szép képeket kibontó, színészközpontú előadás. S miként a hajdani pesti színházi produkcióból Töröcsik Mari és Garas Dezső alakítását őrzi leginkább az emlékezet, így lesz ez valószínűleg majd Molnár Piroska és Csendes László esetében is.

Csanádi Judit egyszerű, jól bejátszható, erős hangulati hatását teret hozott létre: sötét alapszínű, lépcsőzetesen emelkedő, a szintek közt árkokat is rejtő, zezzugosnak tetsző színen folyik a játék. A játék, ahol a boldogság, a csodák, az illúziók mögött szinte mindig ott leselkedik a váratlan boldogtalanság, a kétségbeesés lehetősége és a hirtelen halál gyakran megfajthetetlen (ám megírt) misztériuma. E kettősség Csizmadia Tibor rendezésének is alapvonása: a világos és sötét tónusok nem pusztán a történetben, de az előadásban (a tér és a jelmezek színeiben, a precízen tervezett világitásban) is egymásba játszanak. A halottak – a megölt Prudencio Aguilar és a barát Melchíades – árnyai például végigkísérik a Buendíák sorsát: ám a színpadi árokban megjelenő figurák vészjósló jelenlétének hangsúlyosabbak könnyed, derűs, életbölcsességet sugárzó kommentárjaik. Csizmadia eltalálja a történet melankolikus, játékosan komoly alaphangját, hatásosan közvetíti a mű megkívánta atmoszférát, csupán a ritmus akadozik helyenként. Igaz, a ritmusnak az adaptáció epikus szerkezete, a kiemelt narráció és a cselekmény szűkséggéppen redukált jellege sem kedvez (a látványos konfliktusok jelentős része a színen kívül zajlik le), ám a lassan pergett, a titkokat fokozatosan előhívó cselekményvezetésnek is lehetne feszebb belső ritmusa annál, amit Csizmadia diktál. Ez talán segítene abban, hogy a darab végére jellemző kapkodás, a korábban nem vagy alig szerepelt figurák előtérbe helye-

zése ne tűnjék kapkodásnak az előadásban is. A rendező felemás eredménnyel próbálja ezt ellensúlyozni, markáns ötlet, ahogy Melchiadesék mellett a történet később elhaló figurái is sorra megjelennek az árookban (a végére már sokkal többen vannak, mint az élők), ám a lebonyolítás kiszámíthatósága némiképp kimódoltá teszi e megoldást.

Csizmadia erős játékmesteri készséget mutató rendezésére a fenti finom, de határozott ötletek jellemzőek; egyébként egyértelműen a színészi játékot emeli középpontba. A *Száz év magány* előadásának mindenképpen alapfeltétele, hogy Ursula szerepét a színpadot valóban betöltő, a sorsoknak irányt, a történetnek értelmet, a játéknak tétet adó színésznő játssza. Molnár Piroska természetesen ilyen színésznő: jelenléte súlyát még azokban a jelenetekben is érezni, amelyekben csak külső szemlélőként, a reflektorfénytől távolabb, a színpad valamelyik sarkába félrehúzódva

ül, és természetes egyszerűséggel bújik bele a fiatal Ursula szerepébe is. Kifinomult színészi technika és szuggesztív személyesség egyesül játékában, s e személyesség visszahoz valamit a figurának a Schwajda-féle változatban kevésbé hangsúlyos archetipikus vonásából. Legmegkapóbbak azok a jelenetei, melyekben a szeretet nagyon bensőséges hangjait tudja megszólaltatni. Ebben kitűnő partnere a José Arcadio Buendíát alakító Csendes László, aki a látványos megoldásoktól szencszerűen tartózkodva, finom gesztusokból, apró rebbenésekből, roppant következetesen építi e világot szüntelenül megváltani próbáló, mindig jót akaró, de csaknem mindig bajt okozó, jámbor fantasztika figuráját. Kettejük jelenetei, melyekben a szemérmes összetartozás, a nem látványosan kimutatott, de örökké tartó, összekapcsoló szerelem árnyalatait érzékelik meg, talán az optimálisnál kicsit jobban elválnak az előadás egészétől.

Mészáros Máté (José Arcadio), Bozó Andrea és Csendes László

Gal Gábor felvétele

Kaszás Gergő kissé harsányabban, két-ségtől színészen és erőteljesen, de jórészt megszokott színészi eszközeit alkalmazva alakítja Aureliánót. Bessenyei Zsófia kevesebb színnel, de markánsan és szuggesztíven, a szerep jelentőségét némiképp megemelve van jelen Pilarként. A Moscotét játszó Venczel Valentin igyekszik nem élni szerepének túl egyértelmű humorforrásával (az állandó bujkálásból, menekülésekből fakadó poénlehetőségekkel), s ez a visszafogottság megteszi hatását; nemcsak a komikus jelenetek lesznek így árnyaltabbak, hanem maga a figura is súlyosabb marad: halála előtti monológja az előadás fontos részei közé tartozik. Mészáros Máténak nincs lehetősége hasonló szerepépítésre, de életszagú, egyszerre komikus és szánni való figurát farag a kevés eszű, nagy szerszámú José Arcadióból. A lányokkal, Amarantával és Rebeccával a Schwajda-változat mostohan bánik: alakjukból leginkább az egymással folytatott, idővel irracionálissá váló rivalizálás marad meg, melyet Kalmár Zsuzsa és Bozó Andrea érzékletesen játszik el. Sata Árpád inkább Melchiades derűjére, bölcsességére helyezi a hangsúlyt, s ennek hatására a civilizáció okozta romlás virágainak elemészto hatása elmosódik, súlytalanává válik. Pálfi Zoltán sem tud igazán jelentőséget adni Prudencio Aguilar fenyegető jelenlétének. A kisebb szerepek inkább vázlatok, skiccek, vagy dramaturgiai funkciójukra vannak redukálva, s ezen a színészek sem tudnak változtatni.

Némiképp hullámozó tehát az epizodisták szerepformálása, de relatíve szűk sávon belül az; még a halványabb teljesítmények is szakmailag vállalhatóak, korrektnek mondhatók. A szakszerű, kellemes előadás ugyan nemigen hoz nóvumot, a két főszereplő kiemelkedő alakításán túli szakmai érdekességet, ám a fokozatos társulatépítésben vélhetően betöltött szerepe és a közönségfogadtatás alapján nem lennének meglepve, ha évek múltán majd az újjáformálódó színház fontos bemutatójaként emlékeznének rá.

**GABRIEL GARCÍA MÁRQUEZ:
SZÁZ ÉV MAGÁNY
(Gárdonyi Géza Színház, Eger)**

A színpadi változatot Székács Vera fordításának felhasználásával Schwajda György írta. **DRAMATURG:** Kőrösi Zoltán. **DÍSZLET:** Csanádi Judit. **JELMEZ:** Bánki Róza. **ZENE:** Melis László. **ASSZISZTENS:** D. Katona Mária. **RENDEZŐ:** Csizmadia Tibor.

SZEREPLŐK: Molnár Piroska, Csendes László, Pálfi Zoltán, Sata Árpád, Bessenyei Zsófia, Venczel Valentin, Kaszás Gergő, Mészáros Máté, Bozó Andrea, Kalmár Zsuzsa, Tatár Gabriella, Tűzkő Sándor, Rácz János, Podlovics Lajos, Fogarassy Péter, Dér Gabriella, Fehér István, Tóth Levente.